

Маркази байналмилалӣ ҳуқуқи ғайритижоратӣ (ICNL)

1126 16th Street, NW, Suite 400,
Washington, DC, 20036, USA
Tel: +1-202-452-8600
E-mail: nbouri@icnl.org

736025, Тоҷикистон, ш. Душанбе,
гузаргоҳи 1-уми кучаи Академик Раҷабовҳо, хонаи 7, х. 1-4
Тел: (992372) 2278168
E-mail: ukalandarov@icnlalliance.tj

Таҳлили лоиҳаи Қонун оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ"

20 ноябри соли 2014

Маркази байналмилалӣ ҳуқуқи ғайритижоратӣ (МБҲҒ) таҳлили мазкур¹ ба лоиҳаи Қонун оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» (минбаъд «Лоиҳаи қонун») –ро дар асоси хоҳиши як қатор иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ (ИҶ) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (ҶТ) омода намудааст.

Мақсади таҳлили мазкур – кумак ба муаллифони Лоиҳаи қонун ва вакилони парламент дар мукамалсозии Лоиҳаи қонун, мувофиқ намудани он бо меъёрҳои ҳуқуқи байналхалқӣ, таҷрибаи мусбӣи байналхалқӣ мебошад, барои он ки Лоиҳаи қонун ба инкишофи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон монеа нашавад, балки барои шаффофияти ИҶ мусоидат намояд.

Боя кайд намуд, ки як қатор муқаррароти Лоиҳаи қонун ба таври потенсиалӣ ба меъёрҳои ҳуқуқи байналхалқӣ ва таҷрибаи мусбӣи байналхалқӣ мувофиқат наменамояд. Ба ғайр аз он, қабули Лоиҳаи қонун дар шакли пешниҳодшуда ба камшавии кумаки ҷомеаи байналхалқӣи донорӣ ба Тоҷикистон оварда метавонад ва инчунин ба инкишофи ҷомеаи шаҳрвандӣ монеа шавад.

Ба мушкилиҳои асосии Лоиҳаи қонун инҳо дохил мешаванд:

1. Ворид намудани тартиби санҷиши фаъолияти оинномавии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳамчун асбоби даҳолати потенсиалӣ ба қорҳои дохилии ИҶ.
2. Баҳисобгирии воридотҳо дар ҳар намуди воситаҳои пулӣ ва амволе, ки ИҶ мегирад, дар феҳрасти махсус, ба сушт шудани устувории молиявии ИҶ ва камшавии сармоягузори иҷтимоӣ ба Тоҷикистон оварда метавонад.
3. Манъи ҳама намуди хайрияҳои беном ИҶ-ро аз сарчашмаи маҳаллии маблағдихӣ маҳрум месозад.

Минбаъд мо муқаррароти Лоиҳаи қонун, ки мушкилиҳои дар боломадаро ба вучуд меоранд дида мебароем ва бо қадом сабаб ин муқаррарот ба таври потенсиалӣ ба меъёрҳои ҳуқуқи байналхалқӣ ва – ё ба таҷрибаи мусбӣи байналхалқӣ мувофиқат наменамоянд, шарҳ медиҳем, инчунин тағйиротҳое, ки аз ин мушкилиҳо худдорӣ қарданро имкон дода метавонанд, пешниҳод менамоем. Ҳангоми муҳокимаи ҳар як

---

¹ Таҳлили мазкур бо дастгирии мардуми америка, ки ба воситаи Агенсии ИМА оид ба рушди байналмилалӣ (USAID) расонида мешавад, иҷро шудааст. Маркази байналмилалӣ ҳуқуқи ғайритижоратӣ (International Center for Not-for-Profit Law) барои мазмуни нашри мазкур масъулият дорад, ки мавқеи USAID ё ҳуқумати ИМА-ро метавонад изҳор накунад.

муқаррароти мушкилидор, мо порчае аз Лоиҳаи қонун, ки баъди он шарҳ ва баъд он тавсияи дар кадом шакл тағйир намудани матни Лоиҳаи қонунро меорем.

1. Ворид намудани тартиби санчиши фаъолияти оинномавии ИҶ, ҳамчун асбоби даҳолати потенсиалӣ ба корҳои дохилии ин ташкилотҳо.

Ба қисми 2 моддаи 34 Қонуни ҚТ дар бораи ИҶ муқаррароти зерин илова карда шавад: «Тартиби санчиши фаъолияти оинномавии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ аз ҷониби Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад».

Шарҳ:

Бояд эътироф намуд, ки мавҷудияти тартиби гузаронидани санчишхое, ки аз ҷониби мақомоти давлатӣ гузаронида мешаванд, дар қонунгузорӣ ҳам ба манфиати мақомоти давлатие, ки санчиширо мегузаронанд ва ҳам барои ташкилоте, ки таҳти санчиш қарор дорад, мебошад. Чунин тартиб бояд ҳуқуқҳои ташкилоти санчишшавандаро мустақкам намуда, ваколатҳои аниқ мақомоти санчиширо муқаррар созад, то ин ки даҳолати камтарини охириро ба фаъолият ва корҳои дохилии ташкилот таъмин намояд. Мо мушкилиро дар он мебинем, ки тартиби санчишҳо махсусан ба мутобиқати фаъолияти ИҶ ба оинномаи он, на ба қонунгузорӣ равона мешавад. Оиннома ва ҳуҷҷатҳои дохилии ИҶ масъалаҳои гуногунро ба танзим медароранд, аз ҷумла онҳоеро, ки дар қонунгузорӣ танзим нашудаанд ва корҳои дохилии ИҶ мебошанд. Масалан, оиннома метавонад масъалаҳои идораи дохилӣ ва менечмент, ки иҷро нашудани онҳо ҳуқуқҳои дигар шахсонро вайрон намекунанд ва ба манфиатҳои давлат зарар намерасонанд, муҳокима намояд. Даҳолат ба корҳои дохилии ИҶ – вайрон намудани ҳуқуқҳои инсон – озодии муттаҳидшавӣ мебошад. Манъи даҳолат ба корҳои дохилии ИҶ дар Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» мустақкам карда шудааст.² Масалан, агар ташкилоти соҳаи маориф бо қарори аъзоёни худ, қарзи шахрвандии худро иҷро намуда, дар чорабинӣ (ҷамъомад) оиди ҳифзи муҳити зист иштирок намояд, он бояд ба ин амал ҳуқуқ дошта бошад, новобаста аз он ки дар оиннома ҳифзи муҳити зист ҳамчун фаъолият қайд нашуда бошад. Ё ин ки, агар аъзоёни ИҶ маҷлиси аъзоёнро танҳо як маротиба дар як сол гузаронида бошанд, ба ҷои ду маротибае, ки дар оиннома қайд шуда – ин кори дохилии ИҶ ва аъзоёни он мебошад ва вазифаи давлат маҷбур сохтан ба гузаронидани чунин маҷлисҳо намебошад.

Ҳоло Вазорати адлия ваколатҳои васеъ барои санчиши фаъолияти ИҶ дорад. Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» талаботҳои асосиро ба фаъолияти ИҶ муқаррар месозад, масалан, талаб карда мешавад, ки ҳамаи ИҶ то 1-уми январӣ соли 2008 бояд аз нав бақайди давлатӣ гирифта шаванд. Вазорати адлия ваколат дорад, ки санҷад ки ташкилоти таҳти санчиш қарор дошта тибқи талаботи Қонуни амалкунанҷа аз нав бақайди давлатӣ гирифта шудааст, ё не. Санчишҳои Вазорати адлия бояд маҳз ба мувофиқати фаъолияти ИҶ ба қонунгузорӣ, махсусан ба Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» равона шуда бошанд, на ба ҳуҷҷатҳои дохилӣ.

Инунин бояд қайд намуд, ки муқаррароти аниқ тартиби гузаронидани ҳар кадом санчиши маъмурии фаъолияти ИҶ аз ҷониби мақомоти ваколатдор дар доираи ваколатҳои онҳо, дар қонунгузорӣ, навоари мусбӣ шуда метавонад. Дар Тоҷикистон Қонуни ҚТ «Дар бораи санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии

² Моддаи 15 Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ»: Даҳолати мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва шахсони мансабдори онҳо ба фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳамчунин даҳолати иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва шахсони мансабдори онҳо манъ аст.

Тоҷикистон»³ амал менамояд, ки дар он тартиби санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор аниқ дарҷ гардидааст. Мутаасифона, ҳангоми санчиши фаъолияти ИҶ аз ҷониби мақомоти ваколатдор меъёрҳои қонуни мазкур ба инобат гирифта намешаванд. Аз руи фаҳмиши баъзе қормандони давлатӣ субъектҳои хоҷагидор танҳо шахсони ҳуқуқии тичоратӣ мебошанд. Аммо, тибқи қонунгузори ҚТ «субъектҳои хоҷагидор» ҳамчун «шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки фаъолияти хоҷагидориро ба амал мебароранд»⁴ муайян карда мешаванд ва мувофиқи Кодекси граждани ҚТ⁵ ва Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои чамъиятӣ»⁶, иттиҳодияҳои чамъиятӣ ҳуқуқ доарнд ба фаъолияти хоҷагидорӣ машғул шаванд. Бинобар ин, иттиҳодияҳои чамъиятӣ ба мафҳуми «субъектҳои хоҷагидор» дохил мешаванд ва нисбати онҳо бояд тартиби гузаронидани санчишҳо тибқи Қонуни ҚТ «Дар бораи санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» паҳн гардад.

Инчунин, муҳим аст, ки мақомоти бақайдгиранда (Вазорати адлия) тартиби гузаронидани санчишҳоро дар машварат бо аҳли ҷомеа қор карда барояд. Пушида нест, ки қонунҳои ҚТ барои муҳокимаи аҳли ҷомеа нисбат ба санадҳои зерқонунӣ, ки бе иштироки ҷомеа омода мешаванд, бисёртар дастрас мебошанд. Натиҷаи чунин фарқияти муносибат ба оmodасозии санадҳо одатан ба қабули санадҳои зерқонуние мешаванд, ки ба қонунҳо нисбатан қамтар демократӣ ва таракқикарда мебошанд. Иштироки иттиҳодияҳои чамъиятӣ дар чунин тайёрномаи Тартиби гузаронидани санчиши ИҶ метавонад чунин мушкилиро бартараф намояд.

Тавсия:

1. Дар Лоиҳаи қонун мақсади гузаронидани санчиш – санчиши мувофиқати фаъолияти ИҶ ба оиннома дарҷ нашавад. Дурустар мешавад агар санчишҳо бо мақсади мувофиқати фаъолияти ИҶ ба Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои чамъиятӣ» гузаронида шаванд.
2. Ба Лоиҳаи қонун меъёре ворид карда шавад, ки аниқ ба тартиби гузаронидани санчишҳои мувофиқати фаъолияти ИҶ ба қонунгузориро аз ҷониби Вазорати адлия ва дигар мақомоти ваколатдори давлатӣ мувофиқи Қонуни ҚТ «Дар бораи санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон»⁷, нишон диҳад.
3. Вазорати адлия бояд тартиби гузаронидани санчиши ИҶ-ро мувофиқи Қонуни ҚТ «Дар бораи санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қор карда барояд ва дар он номгуи пурраи асосҳои гузаронидани санчишҳо, инчунин тартиби гузаронидан ва огоҳонидани ИҶ оиди санчишҳои нақшавӣ ва ғайринақшавиро нишон диҳад. Мо инчунин тавсия медиҳем, ки ин тартиб аз ҷониби Вазорати адлия дар машварат бо аҳли ҷомеа тайёр карда шавад.
4. Муқаррароти мазкури Лоиҳаи қонун дар таҳрири зерин баён карда шавад:

«Моддаи 34. Назорат ба фаъолияти иттиҳодияҳои чамъиятӣ»

³ Қонуни ҚТ «Дар бораи санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 28 июли соли 2006, № 194.

⁴ Моддаи 2-и Қонуни ҚТ «Дар бораи санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 28 июли соли 2006, № 194.

⁵ Моддаи 50.3 Кодекси граждани ҚТ аз 30 июни соли 1999.

⁶ Моддаи 24 Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои чамъиятӣ» аз 28 июли соли 2006.

⁷ Қонуни ҚТ «Дар бораи санчиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 28 июли соли 2006, № 194.

1. Назорати риояи дақиқ ва иҷрои якхелаи қонунҳоро аз тарафи иттиҳодияҳои ҷамъияти Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва прокурорҳои ба он тобеъ амали менамоянд.

2. Мақомоти бақайдгиранда мувофиқати фаъолияти иттиҳодияҳои Ҷамъиятиро ба Қонуни ҚТ «дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъияти» назорат мекунад.

Мақомоти бақайдгиранда тартиби гузаронидани санҷиши иттиҳодияҳои ҷамъиятиро мувофиқи Қонуни ҚТ «Дар бораи санҷиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» тайёр менамояд.

3. Мақомоти андоз ба сарчашмаҳои даромади иттиҳодияҳои ҷамъияти, андозаи маблағҳои бадастдаровардаи онҳо ва пардохти андозҳоро мувофиқи Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон назорат мекунад.

4. Назорат ва тафтиши аз тарафи иттиҳодияҳои ҷамъияти иҷро карда шудани меъёрҳо ва стандартҳои мавҷудаи экологи, сӯхторнишонӣ, зиддиэпидемиологи ва ғайраро тибқи қонун мақомоти давлатии ваколатдор Қонуни ҚТ «Дар бораи санҷиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» амали менамоянд.»

2. Бахисобгирии воридотҳо дар ҳар намуди воситаҳои пулӣ ва амволе, ки ИЧ мегирад, дар феҳрасти махсус.

Ба моддаи 38-и Қонун дар бораи ИЧ қисми 3 илова карда шавад: «Пардохтҳои ихтиёрӣ ва хайрияҳо, грантҳо, амволе, ки аз давлатҳои хориҷӣ ва шахсони ҳуқуқии хориҷӣ, шахсони ҳуқуқие, ки бо иштироки субъектҳои хориҷӣ таъсис дода шудаанд, ташкилотҳои байналхалқӣ ва ҳаракатҳои ҷамъиятӣ, инчунин ба воситаи дигар шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ гирифта шудаанд, бояд аз ҷониби мақомоти бақайдгиранда дар Феҳристи махсуси кумаки гуманитарӣ ба ҳисоб гирифта шаванд. Татбиқи барномаҳое, ки аз ҷониби субъектҳои қайдшуда амалӣ мешаванд, танҳо баъди ба ҳисоб гирифтани дар реестри мазкур иҷозат дода мешавад. Тартиби бурдани реестри қайдшударо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Шарҳ:

Муқаррароти мазкур махсусан ташвишомез мебошад, чунки он ба таври потенсиалӣ дастрасии ИЧ-ро ба манбаъҳои маҳдуд месозад. Агар чунин намуди маҳдудият ба таври воқеӣ шавад (масалан, вобаста ба тартиби мураккаби бақайдгирии кумаки хориҷӣ), пас онро ҳамчун маҳдудияти ҳуқуқи бунёдии (фундаменталӣ) инсон ба муттаҳидшавӣ муҳокима намудан мумкин аст. Ин ҳуқуқ мувофиқи моддаи 22-и Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқи шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲСШ), ки аз ҷониби Тоҷикистон⁸ моҳи апрели соли 1999 тасдиқ карда шудааст, ҳифз карда мешавад. Ҳифз мувофиқи моддаи мазкури ПБҲСШ ба ҳамаи намуди фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ паҳн мегардад.⁹ Аз ин лиҳоз фаъолият оиди ҷалби манбаъҳои инчунин бо моддаи 22 ПБҲСШ ҳифз карда шудааст. Ба ғайр аз он, маҳдудияти маблағгузори ИЧ ба ИЧ барои амалӣ намудани ҳамаи намуди фаъолият монеа мешавад.¹⁰ Аз ин хулоса карда мешавад, ки ИЧ бояд ба манбаъҳои дастрасӣ дошта бошад. Агар гуруҳҳое, ки кушиши муттаҳидшавӣ доранд дастрасиро ба манбаъҳои гуногун аз сарчашмаҳои гуногун

⁸ Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқи шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲСШ) ҷониби Тоҷикистон моҳи апрели соли 1999 тасдиқ карда шудааст.

⁹ Кумита оид ба ҳуқуқи инсон, ҳуҷҷати No. 1274/2004, *Korneenko et al. v. Belarus*, Views 31 октябри соли 2006 қабул шудааст пр. 7.2.

¹⁰ Маърузачии махсуси СММ оид ба ҳуқуқи озодии ҷамъомадҳо ва муттаҳидшавӣ. Маъруза ба Шууро оид ба ҳуқуқи инсон СММ (*Маблағгузори ассотсиацияҳо ва гузаронидани ҷамъомадҳои осоишта*), UN Doc. A/HRC/23/39, 24 April 2013, para.16,

http://www.ohchr.org/documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session23/A.HRC.23.39_EN.pdf.

барои амалӣ намудани фаъолияти якҷоя надошта бошанд, пас ҳуқуқ ба муттаҳидшавӣ маъноӣ худро гум мекунад.

Таҳрири пешниҳодшавандаи моддаи 38 Қонун «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» дар Лоиҳаи Қонун, пардохтҳои ихтиёрӣ ва хайрияҳо, грантҳо, амволеро, ки аз «дигар шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» гирифта мешаванд, дар бар мегирад. Чунин тасвирро ҳамчун талаби гузаронидани бақайдгирии амволи аз ҳар кадом донорҳои маҳаллӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ гирифташуда, фаҳмидан мумкин аст. Агар фаҳмиши мо дуруст бошад, пас ин талабот дар қонунгузори тоҷик мутаносибан ба қонунҳои ҳар кадом давлат, беамсол мешавад. Ба ғайр аз он, ин талабот ба бюрократияи нолозим ва гарон мусоидат намуда, инсондустии (филантропия) маҳаллиро фишор медиҳад ва дар таҷриба иҷро кардани он номумкин мешавад.

Дастгирӣ аз сарчашмаҳои хориҷӣ манбаи муҳим барои фаъолияти бисёрии ИҶ дар Тоҷикистон мебошад (Вобаста ба ҳолати иқтисодии Тоҷикистон инсондустии (филантропия) маҳаллӣ мутаасифона он қадар инкишоф наёфтааст. Давлат инчунин манбаҳои маҳдудии бучетӣ барои дастгирии ИҶ дорад). Донорҳои хориҷӣ кумаки гуманитариро мерасонанд, ба соҳаи иҷтимоӣ сармоягузори менамоянд ва бо чунин тарз ба устувории иҷтимоӣ ва сиёсӣ дар Тоҷикистон мусоидат менамоянд. Дастгирии Тоҷикистон маҳз тавассути маблағгузори ИҶ – интиҳоби донорҳои хориҷӣ мебошад, ки боварии калони сазоворро ба ИҶ тоҷик менамоянд. Ташаббуси ворид намудани қайди баҳисобгирии ҳар кадом кумаки хориҷӣ ва манъ намудани истифодаи он бидуни бақайдгирӣ, расонидани кумаки хориҷиро мураккаб месозад, ба таври потенциалӣ ба камкунии он ва вайрон кардани устувории молиявии бисёри ИҶ тоҷик оварда мерасонад. Ҳар кадом маҳдудияти чунин дастгирӣ на танҳо ба худ ИҶ тоҷик таъсири манфӣ мерасонад, балки ба камшавии кумаки гуманитарӣ ва сармоягузори ба соҳаи иҷтимоӣ оварда мерасонад.

Аз ин ру, ташаббус моҳиятан ба мақсади асосии Консепсияи миллии таҳқиқоти илмӣ мақсаднок оид ба масъалаҳои рушди инсон, таъмини минбаъдаи принципҳои демократӣ ва рушди ҷомеаи шахрвандӣ барои солҳои 2013 – 2028, бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 июли соли 2013 тасдиқ шудааст, ки мувофиқи Стратегияи миллии рушди Тоҷикистон барои солҳои 2009 – 2015 таҳия шудааст, муҳолифат менамояд. Мақсади асосии консепсияи мазкур «*таъмини минбаъдаи принципҳои демократӣ, таъмини мақоми сазовори инсон дар ҷомеа ва рушди ҷомеаи шахрвандӣ*»¹¹ мебошад.

Ба ҳамагон маълум аст, ки бисёре аз ИҶ тоҷик изҳори омодагӣ ба кори шаффоф менамоянд ва бар зидди беҳтарнамоеи тартиби маълумотдиҳии давлат ва ҷомеа оиди воситаҳои гирифта, баромад намекунанд. Аммо, чунин тартиб бояд ниҳоятан *сода* ва ба таври *огоҳнамоӣ* бошад, на ин ки ба таври иҷозатӣ. Таҷрибаи байналхалқӣ нишон медиҳад, ки тартиби беҳад мураккаби бақайдгирии кумаки хориҷӣ ва ё манъи истифодаи он то лаҳзаи бақайдгирӣ, аксар вақт ба натиҷаҳои ғайри чашмдошт ва нохоҳам оварда расонида метавонад. Аз ҷумла, чунин тартиби мураккаб дар Белорусия, Россия, Узбекистон, Хиндустон вучуд дорад.

Бо вучуди ин маблағгузори хориҷӣ барои ташкилотҳо дар ин давлатҳо монанди пештара давом дорад, вале акнун он асосан на ба соҳаи иҷтимоӣ ва ба воситаи роҳҳои ҷудо мешаванд, ки назорати он аз ҷониби мақомоти давлатӣ душвортар аст. Барои Тоҷикистон ва дигар давлатҳо ба мақсад мувофиқ мебуд, агар ки воситаҳои аз сарчашмаҳои хориҷӣ дохилшавандаро тавассути *тартиби баҳисобгирии оддии огоҳнамоӣ*, барои гирифтани маълумоти зарурӣ назорат карда шаванд.

¹¹ Консепсияи миллии таҳқиқоти илмӣ мақсаднок оид ба масъалаҳои рушди инсон, таъмини минбаъдаи принципҳои демократӣ ва рушди ҷомеаи шахрвандӣ барои солҳои 2013 – 2028, бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 июли соли 2013, № 288 тасдиқ шудааст.

Инчунин дар Лоиҳаи қонун *ҳадди ақали кумаки хориҷӣ*, ки бояд аз қайди баҳисобгирӣ гузарад, муқаррар карда нашудааст. Бо вучуди он, ки сухан дар бораи на танҳо грантҳо, ки одатан шартномаи махсусро байни грантдиҳанда ва гарнтгиранда талаб менамояд, балки тамоми амвол (масалан: шахси хориҷӣ қарор додаст амволи худро ба ИҶ-е, ки бо кудакони имкониятҳои маҳдуд машғул аст) меравад, эҳтимол менамояд, ки аз ҷониби бюрократияи нооқилона кушиши бақайдгирии тамоми хайрияҳо бе истисно карда мешавад. Муқаррар намудани ҳадди ақал, ки аз он бақайдгирӣ талаб карда мешавад, ба худдорӣ намудан аз бюрократия кумак менамояд ва ба манфиати давлат зарар намерасонад. Дар Қонуни ҚТ «Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмиқунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда ва маблағгузориҳои терроризм» (Қонун дар бораи муқовимат ба терроризм)¹² ҳадди (ҳачми) маблағе, ки набояд зерин назорати ҳатмӣ қарор дошта бошад муқаррар карда шудааст. Мо пешниҳод менамояд, ки ин маблағҳо ҳамчун ҳадди маблағе (амволе), ки ИҶ аз сарчашмаҳои хориҷӣ дар намуди грант, хайрия ва ғ. мегирад, азод аз бақайдгирӣ дар феҳристи махсус истифода шаванд.

Мо инчунин пешниҳод менамояд, ки аз сарчашмаҳои хориҷӣ *«шахсони ҳуқуқие, ки бо иштироки субъектҳои хориҷӣ таъсис дода шудаанд»*, хориҷ карда шавад. Агар чунин муқаррарот монда шавад, он фаъолияти эҳсонкории тамоми корхонаҳои муштарак ё ҷамъиятҳои саҳомии кушода, ки муассисони он шахсони воқеӣ ё ҳуқуқии хориҷӣ мебошанд, мушкил менамояд (масалан, бисёре аз бонкҳо, ё ин ки ширкатҳои калони тижоратӣ дар Тоҷикистон, ба монанди ширкатҳои мобилӣ бо элементҳои хориҷӣ алоқаманданд ва онҳо фаъолона ба фаъолияти эҳсонкорӣ машғул шуда, воситаҳои молиявӣ барои ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ ба воситаи ИҶ чудо менамоянд). Баъди қабули ин тағйиротҳо дар намуди пешниҳодшуда, фаъолияти эҳсонкории ширкатҳои мазкур ихтисор мешавад ва ИҶ бошад аз имконияти гирифтани маблағгузорӣ аз чунин сарчашмаҳои маҳаллӣ маҳрум мешавад. Ба ғайр аз он, муассис будан худ ба худ оиди ягон ҳолат далолат намекунад. Масалан, муассиси ИҶ баъди ба охир расидани бақайдгирии он ҳамчун шахси ҳуқуқӣ, аз дигар аъзоён фарқ намекунад ва умуман метавонад ҳангоми аз ҳайати аъзоёни ИҶ баромадан дар қори ИҶ иштирок накунад.

Тавсия:

1. Мо пешниҳод менамояд, ки аз ҷумлаи мазкури Лоиҳаи қонун қалимаҳои *«инчунин ба воситаи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии дигар»* хориҷ карда шавад ва он равшанӣ мебарорад ба он, ки бояд танҳо кумаки хориҷӣ на маҳаллӣ ба қайди ҳисобӣ гирифта шавад.
2. Мақсади бақайдгирии ҳисобии кумаки хориҷӣ назорат аз болои воридшавии он ва тартиби онро ҳамчун *огоҳнамой* муқаррар карда шаванд.
3. Аз сарчашмаҳои хориҷӣ *«шахсони ҳуқуқие, ки бо иштироки субъектҳои хориҷӣ таъсис дода шудаанд»*, хориҷ карда шавад.
4. Ҳадди ақал – ҳачми кумаки яққарата, ки бояд ба қайди ҳисобӣ дар феҳристи махсус гирифта нашавад, 350 нишондиҳанда барои ҳисобҳо муқаррар карда шавад¹³.
5. Банди 3 моддаи 1 Лоиҳаи қонун дар таҳрири зерин баён карда шавад:

¹² Қонуни ҚТ «Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмиқунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда ва маблағгузориҳои терроризм» аз 25 март соли 2011, № 684. Моддаи 6. Амалиёт бо маблағҳои пулӣ ва бо молу мулкҳои дигар, ки бояд зерин назорати ҳатмӣ қарор дошта бошанд

¹³ Банди 1, қисми 1, моддаи 6-и Қонуни ҚТ «Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмиқунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда ва маблағгузориҳои терроризм» аз 25 март соли 2011, № 684. Нишондиҳанда барои ҳисобҳо барои соли 2014 ба андозаи 40 сомонӣ (эквивалент ба 7,8 доллари ИМА дар санаи 21 ноябри соли 2014) муқаррар карда шудааст.

Ба моддаи 38 қисми 3 дар таҳрири зерин илова карда шавад:

«3. Пардохтҳои ихтиёрӣ ва хайрияҳо, грантҳо, амвол дар ҳаҷми зиёда аз 350 нишондиҳанда барои ҳисобҳо, ки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ аз давлатҳои хориҷӣ ва шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии хориҷӣ, ташкилотҳои хориҷӣ ва ҳаракатҳои оммавӣ якҷарата гирифтаанд, бояд аз ҷониби мақомоти ваколатдор дар феҳристи махсуси кумаки гуманитарӣ баҳисоб гирифта шаванд.

Тартиби бурдани феҳристи нишондодашуда огоҳнамоӣ мебошад. Маълумот бо роҳи аз тарафи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ пур намудани шакли тасдиқишудаи мақомоти ваколатдор, пешниҳод карда мешавад.

Шаклҳо ба мақомоти ваколатдор ҳам дар шакли чопшуда, ва ҳам дар шакли электронӣ пешниҳод карда мешаванд. Ба шакл нусхаи шартнома оиди пешниҳоди грант ё хайрия, агар он бошад, замима карда мешавад. Мақомоти ваколатдор бояд маълумотро ба феҳрист дохил намояд.

Мақомоти ваколатдор оиди бурдани феҳристи махсуси кумаки гуманитарӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.»

3. Манъи ҳама намуди хайрияҳои беном – маҳрум сохтани ИҶ аз сарчашмаи маҳаллии маблағдиҳӣ.

Ба моддаи 24 Қонун оиди ИҶ сарҳати нав илова карда шавад:

« - кумаки моддӣ дар шакли амвол ва воситаҳои пулӣ аз шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ қабул намояд, ба шарт, ки ин хайрияҳо ба ҳуччат тасдиқ карда шудаанд ва сарчашмаи онҳо нишон дода шудааст.»

Шарҳ:

Муқаррароти пешниҳодшаванда аз як тараф меъёрҳои қонунҳои амалкунандаро такрор менамояд, аз тарафи дигар – ба таври потенциалӣ ба «эҳсонкории халқи» монеа мешавад ва пеш аз ҳама ташкилотҳои эҳсонкорро аз сарчашмаи муҳими маблағгузори маҳрум месозад.

Қонунгузори ҚТ дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ аз шахсони ҳуқуқӣ талаби бо ҳуччат тасдиқ намудани ҳамаи воридотҳоро менамояд. Мувофиқи банди 6 моддаи 10 Қонуни ҚТ «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ»¹⁴ «Тамоми амалиёти хоҷагидорӣ ва натиҷаҳои барӯйхатгирӣ бе истисно дар ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ саривақт ва пурра ба қайд гирифта мешаванд». Мувофиқи банди 1 моддаи 12 қонуни мазкур «Тамоми амалиёти хоҷагидори, ки ташкилот онро анҷом медиҳад, бояд бо ҳуччатҳои дахлдор ба расмият дароварда шаванд. Ин ҳуччатҳои аввалияи баҳисобгирӣ буда, дар асоси онҳо баҳисобгирии муҳосибӣ сурат мегирад.» Дар моддаи 15 қонуни мазкур омадааст: «Молу мулк, дороиҳо ва ӯҳдадориҳо барои инъикос намудани онҳо дар ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ аз тарафи ташкилот ба китоби вориди сабт карда мешаванд.». Эҳтимол менамоем, ки барои тасдиқи ҳуччатӣ дар Қонун дар бораи ИҶ, зарурият нест.

Инчунин мо ҳисоб менамоем, ки ҳангоме, ки сарчашмаи шахси ҳуқуқӣ мебошад, зарурият барои бори дигар нишон додани сарчашмаи воридот нест. Ҳоло гузаронидан – додани беноми амвол аз ҷониби шахсони ҳуқуқии маҳаллӣ дар Тоҷикистон миконнопазир аст. Ҳамаи шахсони ҳуқуқии ҚТ бояд ҳисоботи воридот ва хароҷоти воситаҳо ва мусодираи амволро пеш баранд. Ҳар кадом санҷиши молиявӣ бо иштироки

¹⁴ Қонуни ҚТ «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ» аз 11 март соли 2011.

бонк имконият медиҳад, ки маълумот оиди сарчашмаи гузаронидан (интиқол) дастрас карда шавад. Амалиётҳо бо воситаҳои нақд байни шахсони ҳуқуқӣ дар Тоҷикистон манъ мебошанд¹⁵.

Нисбати шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии хориҷӣ ва маҳаллӣ бошад, дар Тоҷикистон аллакай қоидаҳо оиди назорати ҳатмӣ аз болои муомилотҳо бо воситаҳои пулӣ ва амволе, ки метавонанд ба амнияти миллӣ зарар расонанд, муқаррар карда шудаанд. Ин қоидаҳо дар Дар Қонуни ҚТ «Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмиқунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда ва маблағгузориҳои терроризм»¹⁶ муқаррар карда шудаанд ва барои ҳама ҳатмӣ мебошанд. Бо вучуди ин, ягон намуди хусусият дар муомилоти молиявӣ бо иштироки ИҶ. Ягон шахс ҳуқуқ надорад, ки ба расмиқунонии маблағҳои пулӣ машғул шавад ва терроризмро маблағгузорӣ намояд. Аз ин лиҳоз эҳтимол менамоем, ки тақрор намудани меъёрҳои оиди назорати муомилотҳои молиявӣ дар Қонун дар бораи ИҶ мувофиқи мақсад нест.

Талабот оиди нишон додани сарчашма, аслан ҳамаи хайрияҳои беномро манъ менамояд ва мушкилиовар мебошад, махсусан барои ташкилотҳои эҳсонкор. Муқаррарот дар Лоиҳаи қонун пеш аз ҳама ба «эҳсонкории халқӣ» хотима мегузорад, вақте, ки мардум як сомонӣ¹⁷ барои муолиҷаи кудаки бемор хайр менамоянд ё ба камбизоатон кумак менамоянд ва барои хайрияҳои калон аз шахсони ҳуқуқӣ аҳамият надоранд. Чунин манъ метавонад ба усули машҳури ҷамъоварии хайрия, ки онро аксари вақт ташкилотҳои эҳсонкорӣ дар шакли мондани куттиҳо барои хайрия дар ҷойҳои ҷамъиятӣ истифода мебаранд, хотима додана мумкин аст. Аз ҳар шахсе, ки 1 сомонӣ хайр менамояд, талаб намудани ҳуҷҷати шахсият ва қайд намудани маълумотҳои шахсӣ, имконнопазир мебошад. Инчунин ҷамъ намудани чунин маълумот аз ҳар як хайрия ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои эҳсонкорӣ, масалан концертҳо, имконнопазир мебошад. Агар чунин ҷамъи хайрияҳо манъ карда шаванд, ташкилотҳои маҳалли эҳсонкорӣ ба таври ҷиддӣ зарар мебинанд. Мувофиқи таҳқиқи мо¹⁸, ягон давлат, ғайр аз Беларусия, дар доираи таҳқиқ чунин манъи васеъ ба ҳамаи хайрияҳои беном муқаррар карда накардаанд.

Тавсия:

Тағйироти пешниҳодшаванда ба моддаи 24 Қонун дар бораи ИҶ хориҷ карда шавад.

¹⁵ Қисми 2 моддаи 886-и Кодекси граждани ҚТ аз 11.12.1999 (қисми II) Ҳисоббаробаркуни байни ашхоси ҳуқуқӣ, инчунин ҳисоббаробаркуни бо иштироки шаҳрвандон, ки бо иҷрои фаъолияти соҳибкории онҳо вобаста аст ба таври ғайринақдӣ анҷом дода мешавад. Ҳисоббаробаркуни байни ашхоси зикргардида, агар дар қонун тартиби дигаре муқаррар нагардида бошад, инчунин бо пули нақд анҷом дода шудана мумкин аст.

¹⁶ Қонуни ҚТ «Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмиқунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда ва маблағгузориҳои терроризм» аз 25 март соли 2011, № 684.

¹⁷ «Сомонӣ»- асъори миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон

¹⁸ Батанзимдарории қонунгузориҳои хайрияҳои беном: таҷрибаи давлатҳои гуногун. МБҲФ, 20 январ, 2013.